

SBÍRKA ZÁKONŮ

ČESKÁ REPUBLIKA

Částka 55

Rozeslána dne 5. května 2022

Cena Kč 53,–

O B S A H:

111. Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláška č. 310/2018 Sb., o krajských normativech, ve znění vyhlášky č. 572/2020 Sb.
 112. Nález Ústavního soudu ze dne 9. listopadu 2021 sp. zn. Pl. ÚS 2/20 ve věci návrhu na zrušení částí § 29 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 21 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, a § 13 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů
-

111**VYHLÁŠKA**

ze dne 20. dubna 2022,

**kterou se mění vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů,
a vyhláška č. 310/2018 Sb., o krajských normativních, ve znění vyhlášky č. 572/2020 Sb.**

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy stanoví podle § 112, § 161c odst. 2 písm. b) a § 170 písm. f) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění zákona č. 101/2017 Sb.:

ČÁST PRVNÍ**Změna vyhlášky č. 74/2005 Sb.****Čl. I**

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění vyhlášky č. 109/2011 Sb., vyhlášky č. 279/2012 Sb., vyhlášky č. 197/2016 Sb., vyhlášky č. 163/2018 Sb., vyhlášky č. 196/2019 Sb. a vyhlášky č. 423/2020 Sb., se mění takto:

1. V § 2 odst. 1 se na konci písmene f) doplňuje slovo „nebo“.

2. V § 2 odst. 3 písmeno b) zní:

„b) pravidelnou docházkou přihlášení k zájmovému vzdělávání, které není pravidelnou denní docházkou a které se koná po dobu nejméně 5 po sobě jdoucích měsíců v období školního vyučování pravidelně s výjimkou období školních prázdnin alespoň jednou za

1. týden v rozsahu alespoň 1 hodiny, nebo

2. 2 týdny v rozsahu alespoň 2 hodin,“.

ČÁST DRUHÁ**Změna vyhlášky č. 310/2018 Sb.****Čl. II**

Vyhláška č. 310/2018 Sb., o krajských normativních, ve znění vyhlášky č. 572/2020 Sb., se mění takto:

1. V § 1 písmena b) a c) znějí:

„b) ve středisku volného času

1. 1 dítě, 1 žák, 1 student, který je přijat k 1 nebo více zájmovým, výchovným, rekreačním nebo vzdělávacím činnostem s pravidelnou docházkou podle vyhlášky upravující zájmové vzdělávání, které se konají v rozsahu nejvýše 3 hodiny týdně v průměru po dobu nejméně 5 po sobě jdoucích měsíců v období školního vyučování s výjimkou období školních prázdnin,

2. 1 dítě, 1 žák, 1 student, který je přijat k 1 nebo více zájmovým, výchovným, rekreačním nebo vzdělávacím činnostem s pravidelnou docházkou podle vyhlášky upravující zájmové vzdělávání, které se konají v rozsahu více než 3 hodiny týdně v průměru po dobu nejméně 5 po sobě jdoucích měsíců v období školního vyučování s výjimkou období školních prázdnin,

3. 1 dítě, 1 žák, 1 student, který je přijat k 1 nebo více táborům, a to na dobu alespoň 5 po sobě jdoucích dnů,

c) 1 žák ve školním klubu, který se vzdělává v základní škole, v základní škole speciální, v nižším stupni šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo v odpovídajících ročnících v osmiletém vzdělávacím programu konzervatoře a který je přijat k 1 nebo více zájmovým, výchovným, rekreačním nebo vzdělávacím činnostem s pravidelnou

1. denní docházkou podle vyhlášky upravující zájmové vzdělávání,

2. docházkou podle vyhlášky upravující zájmové vzdělávání,“.

2. V § 1 písm. d) se slova „kteří jsou přijati“ nahrazují slovy „který je přijat“ a na konci textu písmene se doplňují slova „podle vyhlášky upravující zájmové vzdělávání“.

3. V § 2 odst. 3 písm. c) se slova „ , kterému

středisko volného času zajišťuje naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti“ nahrazují slovy „ve středisku volného času“.

4. V § 2 odst. 3 písm. d) se slova „ , kterému školní klub zajišťuje naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti“ nahrazují slovy „ve školním klubu“.

5. V § 2 se odstavec 7 zrušuje.

6. V § 4 odst. 1 písm. a) se slova „školských zařízení uvedených v písmenu b)“ nahrazují slovy „zařízení školního stravování, školní družiny a táboru u středisek volného času“.

7. V § 4 odst. 1 písm. b) se slovo „školských“ zrušuje a slova „školních družin“ se nahrazují slovy „školní družiny“.

8. V § 4 se doplňuje odstavec 6, který zní:

„(6) Krajský normativ pro jednotku výkonu podle § 1 písm. b) bodu 3 se stanoví z krajského

normativu pro jednotku výkonu podle § 1 písm. b) bodu 2 opravným koeficientem, který nesmí být vyšší než 0,25.“.

9. V § 7 odst. 1 se za slova „až 4“ vkládají slova „a 6“.

10. Příloha „Minimální personální zabezpečení k zajištění vzdělávání a školských služeb poskytovaných školskými zařízeními zřizovanými krajem, obcí nebo svazkem obcí“ se zrušuje.

ČÁST TŘETÍ ÚČINNOST

Čl. III

Tato vyhláška nabývá účinnosti dnem 1. září 2022, s výjimkou ustanovení čl. II, který nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2023.

Ministr školství, mládeže a tělovýchovy:

Mgr. **Gazdík** v. r.

112**N Á L E Z****Ústavního soudu****Jménem republiky**

Ústavní soud rozhodl pod sp. zn. Pl. ÚS 2/20 dne 9. listopadu 2021 v plénu složeném z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Ludvíka Davida, Jaroslava Fenyka, Josefa Fialy, Jana Filipa, Jaromíra Jirsy, Tomáše Lichovníka, Radovana Suchánka, Pavla Šámala, Kateřiny Šimáčkové, Vojtěcha Šimíčka, Milady Tomkové, Davida Uhlíře a Jiřího Zemánka o návrhu T. H., v zastoupení advokátem JUDr. Marošem Matiaškem, LL.M., sídlem Ovenecká 33, Praha 7 – Bubeneč, na zrušení § 29 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 21 odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, a § 13 odst. 3 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů, ve slovech „u žen zvýšené o 50,“, za účasti Parlamentu České republiky jako účastníka řízení a vlády jako vedlejší účastnice řízení,

takto:

Návrh se zamítá.**Odůvodnění**

1. Ústavní stížností vedenou u Ústavního soudu pod sp. zn. II. ÚS 2460/19 navrhovatel napadá rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 2 As 199/2018-37 ze dne 30. 5. 2019, rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 3 A 153/2017-35 ze dne 14. 5. 2018 a postup Ministerstva vnitra spočívající v nezahájení řízení o změně rodného čísla a v nezměnění rodného čísla navrhovatele. Ústavní stížnost navrhovatel spojil s návrhem na zrušení § 29 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 21 odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, a § 13 odst. 3 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů, ve slovech „u žen zvýšené o 50,“. Usnesením č. j. II. ÚS 2460/19-71 ze dne 11. 2. 2020 (rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>) II. senát Ústavního soudu řízení o ústavní stížnosti přerušil a návrh na zrušení napadených ustanovení postoupil podle § 78 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, plénu k rozhodnutí podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“).

2. Navrhovatel, který v ústavní stížnosti tvrdí, že se necítí být mužem ani ženou (viz dále), dává přednost pojmenování v ženském rodě („stěžovatelka“), v němž byl označen i v rozsudku městského soudu („žalobkyně“), oproti tomu Nejvyšší správní soud zvolil rod mužský („žalobce“, „stěžovatel“). Ústavní soud poznamenává, že český jazyk dosud nemá ustáleně zavedené pojmenování, které by vyjadřovalo, že dotyčná fyzická osoba není ani mužem, ani ženou. V češtině, a to včetně předpisů, které jsou součástí ústavního pořádku, je nicméně užíváno tzv. generické maskulinum (zde „navrhovatel“), které je z hlediska biologického rodu neutrální. Jeho užitím mluvčí k biologickému rodu dotyčné osoby nezaujímá žádný postoj (obdobně se např. v některých anglicky psaných akademických textech používá generické femininum), ostatně gramatický rod není v češtině na biologickém rodu vždy závislý.

I.

Skutkové a právní okolnosti případu

3. S navrhovatelem bylo od narození zacházeno jako s osobou mužského pohlaví. Dostal mužské jméno (to si posléze nechal změnit) a jako muž byl zapsán i do matriky. Navrhovateli nebylo přiděleno rodné číslo ve tvaru užívaném u žen (viz v době jeho narození účinný § 1 odst. 2 vyhlášky č. 55/1976 Sb., o rodném čísle; nyní § 13 odst. 3 zákona o evidenci obyvatel). S mužským pohlavím se navrhovatel neidentifikuje. Nepovažuje se za muže a nepovažuje se ani za ženu, nýbrž za osobu tzv. neutrálního pohlaví. V případě nutnosti volby ale preferuje být pokládán za ženu. Navrhovatel nepodstoupil zákroky užívané pro operativní změnu pohlaví, neboť je nepokládá za nezbytné; dle svých slov podstupuje hormonální léčbu a podrobil se některým estetickým zákrokům.

4. Navrhovatel usiluje o změnu svého rodného čísla do neutrálního, případně ženského tvaru, a opakovaně se obracel na Ministerstvo vnitra (dále také „ministerstvo“), které však splnění podmínek pro zahájení řízení o změně rodného čísla neshledalo. Dle ministerstva u navrhovatele nedošlo k naplnění skutkových podstat, které by byly důvodem pro provedení změny rodného čísla (§ 17 odst. 2 zákona o evidenci obyvatel). Postup ministerstva navrhovatel napadl ústavní stížností, kterou Ústavní soud usnesením sp. zn. III. ÚS 3376/16 ze dne 15. 11. 2016 odmítl jako nepřijatelnou pro nevyčerpání procesních prostředků ochrany navrhovatelových práv. Zároveň postup ministerstva navrhovatel napadl žalobou na ochranu proti nezákonnému zásahu, pokynu nebo donucení správního orgánu, kterou Městský soud v Praze rozsudkem č. j. 3 A 153/2017-35 zamítl. Proti tomuto rozsudku podal navrhovatel kasační stížnost, již Nejvyšší správní soud rozsudkem č. j. 2 As 199/2018-37 zamítl mimo jiné s tím, že podmínky pro právní změnu pohlaví v České republice, které navrhovatel nesplnil, jsou v souladu s ústavním pořádkem. Proti těmto soudním rozhodnutím a postupu Ministerstva vnitra podal navrhovatel ústavní stížnost, s níž spojil návrh na zrušení v záhlaví uvedených zákonných ustanovení, který byl příslušným senátem postoupen plénu.

II.

Argumentace navrhovatele

5. Podle navrhovatele došlo v důsledku aplikace napadených ustanovení zejména k porušení jeho práva na tělesnou a duševní integritu, práva nebýt podroben špatnému zacházení a práva na soukromý život. Navrhovatel v této souvislosti odkazuje na čl. 7 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 3 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále také „Úmluva“).

6. Navrhovatel se dovolává respektu k pohlavní sebeidentifikaci, která má spočívat v možnosti „uvést do souladu své skutečné vnímané pohlaví a ... pohlaví registrované státem“. Podle navrhovatele přitom projevy skutečného vnímaného pohlaví „mohou být různé, od operativní přeměny pohlavních orgánů přes hormonální terapii po estetickou úpravu zevnějšku“.

7. Navrhovatel poukazuje na to, že chirurgická sterilizace jako podmínka změny pohlaví je dle rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci *A. P., Garçon a Nicot proti Francii* ze dne 6. 4. 2017, stížnost č. 79885/12, 52471/13 a 52596/13, v rozporu s čl. 8 Úmluvy. Napadená zákonná úprava spojující chirurgickou změnu pohlavních orgánů a změnu pohlaví dle navrhovatele nesleduje legitimní cíl a je nepřiměřená, přičemž vychází z mylného předpokladu, že jenom chirurgická změna pohlaví je znakem skutečného „trans člověka“. Podstoupení takových zákroků ovšem není ve všech případech lékařsky nezbytné. Právní úprava tak údajně odráží toliko společenský tlak na to, aby existovala pouze mužská a ženská těla odpovídající společenské normě.

8. Navrhovatel se věnuje rovněž problematice tzv. neutrálního pohlaví. Poukazuje na to, že český právní řád je nezná, a uvádí příklady zemí, v nichž bylo zavedeno. Česká republika údajně nesmí navrhovatele nutit k volbě jen mezi mužským a ženským pohlavím.

III.

Průběh řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud vyzval Poslaneckou sněmovnu a Senát Parlamentu České republiky jako komory účastníka řízení k vyjádření k návrhu.

10. Poslanecká sněmovna ve vyjádření popisuje legislativní proces s tím, že všechny zákony, jichž jsou napadená ustanovení součástí, byly schváleny potřebnou většinou poslanců, podepsány příslušnými ústavními činiteli a řádně vyhlášeny. Zákonodárny sbor jednal v přesvědčení, že přijaté zákony jsou v souladu s ústavním pořádkem.

11. Senát po rekapitulaci argumentace navrhovatele rovněž popisuje zákonodárny proces vedoucí k přijetí dotčených zákonů.

12. Ústavní soud v souladu s § 69 odst. 2 a 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) návrh dále zaslal vládě a Veřejnému ochránci práv s tím, že mohou do řízení vstoupit v postavení vedlejších účastníků a k návrhu se vyjádřit.

13. Vláda svého práva využila a navrhla Ústavnímu soudu návrh na zrušení napadených ustanovení zamítnout. Vláda se ve vyjádření zabývá obecně problematikou „trans osob“ i výkladem § 29 odst. 1 občanského zákoníku z hlediska toho, jaké zákroky je v souladu s ním nutné podstoupit. Podle vlády je změna pohlaví chápána medicínsky jako změna vnějších pohlavních znaků člověka, nikoli jako právní uznání genderové identity jednotlivce. Posun od objektivního pojetí pohlaví k pojetí subjektivnímu je dle vlády otázkou zásadního významu, na niž dosud v České republice nepanuje společenská a odborná shoda. Vláda považuje za nutné, aby změna tohoto druhu byla podrobena celospolečenské a odborné debatě, na niž by měl reagovat zákonodárce. Dojde-li ke zrušení napadených ustanovení Ústavním soudem, půjde dle vlády o paradigmatickou změnu právní úpravy a ve svém důsledku by vyhovění návrhu mohlo zasáhnout do základních parametrů společenského řádu.

14. Toho času Veřejná ochránkyně práv Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., také vstoupila do řízení jako vedlejší účastnice. Podle jejího názoru by mělo být vyhověno návrhu na zrušení § 29 odst. 1 občanského zákoníku a § 21 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách, neboť kolidují mimo jiné s právem na nedotknutelnost osoby dle čl. 7 odst. 1 Listiny, z něhož vyplývá, že bez svobodného a informovaného souhlasu nelze zasahovat do fyzické integrity člověka.

15. Mgr. Anně Šabatové, Ph.D., skončilo den poté, co využila oprávnění Veřejného ochránce práv vstoupit do řízení jako vedlejší účastník, funkční období. Dne 19. 2. 2020 se funkce ujal JUDr. Stanislav Křeček, který se jako Veřejný ochránce práv postavení vedlejšího účastníka řízení v souladu s § 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu vzdal. To neznamená, že by Ústavní soud nemohl k vyjádření zaslanému předchozí Veřejnou ochránkyní práv a v něm obsaženým argumentům přihlídnout.

16. Obdržená vyjádření byla zaslána navrhovateli na vědomí a k případné replice. Navrhovatel využil svého práva a v replice poukázal na právní úpravy v jiných zemích, připomněl závěry Evropského výboru pro sociální práva i dalších mezinárodních těles a uvedl, že Evropský soud pro lidská práva v rozsudku ve věci *Y. T. proti Bulharsku* ze dne 9. 7. 2020, stížnost č. 41701/16, vyložil, že veřejný zájem odůvodňující omezení práva trans osob na uznání jejich pohlavní identity musí být konkretizován a s uvedeným právem poměřován.

17. Ústavní soud si následně vyžádal vyjádření odborné komise Ministerstva zdravotnictví pro provádění změny pohlaví transsexuálních pacientů (§ 22 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách). Dále požádal o vyjádření jako *amici curiae* spolek Česká lékařská společnost J. E. Purkyně, z. s., Sexuologické oddělení Fakultní nemocnice Brno a Sexuologický ústav Všeobecné fakultní nemocnice v Praze a 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy. Na možnost vyjádřit se jako *amicus curiae*

byla upozorněna i Světová zdravotnická organizace, avšak nevyužila jí. Stejně tak se nevyjádřil ani Sexuologický ústav Psychiatrické kliniky Všeobecné fakultní nemocnice. Ostatní oslovení podali k otázkám Ústavního soudu po předchozí vzájemné konzultaci shodné odpovědi, v nichž se vyjádřili k transsexualitě, její diagnostice a klasifikaci dle Mezinárodní klasifikace nemocí a k přístupu k pacientovi.

18. Dle oslovených odborníků si drtivá většina pacientů přeje kromě akceptace v sociální roli opačného biologického pohlaví i změnu somatického vzhledu v souladu se svým cítěním. Obecně pak podle dotázaných subjektů platí, že není vhodné, možné ani potřebné, aby pacient absolvoval jakýkoliv chirurgický zákrok, pokud si to sám nepřeje. Všichni dotázaní, kteří na výzvu Ústavního soudu zareagovali, se shodli, že platná úprava pro změnu pohlaví odpovídá současným medicínským potřebám.

19. Vyjádření Ústavnímu soudu zaslal i spolek Aliance pro rodinu, z. s. U vyjádření zaslaných z vlastní iniciativy jinými subjekty než účastníky a vedlejšími účastníky řízení závisí jen na uvážení Ústavního soudu, zda je bude považovat za relevantní pro své rozhodnutí a zda k nim přihlédné [nález sp. zn. Pl. ÚS 30/16 ze dne 7. 4. 2020 (254/2020 Sb.)]. Podle vyjádření neexistuje mezi odborníky shoda na přístupu k „trans osobám“ a umožnění změny pohlaví bez provedení chirurgických zákroků by bylo způsobilé významně narušit veřejný pořádek.

20. Ústavní soud neočekával od ústního jednání další objasnění věci, proto od něj dle § 44 zákona o Ústavním soudu upustil.

21. Soudkyní zpravodajkou byla původně určena Kateřina Šimáčková, která na neveřejném jednání pléna předložila návrh nálezu, jímž by došlo ke zrušení § 29 odst. 1 věty první občanského zákoníku a k odmítnutí zbývající části návrhu pro neoprávněnost navrhovatele. Podle takto předloženého návrhu nálezu měl být § 29 odst. 1 věta první občanského zákoníku v rozporu s čl. 7 odst. 1 Listiny, neboť stanovil-li zákonodárce jako podmínku změny pohlaví sterilizaci, měl zvolit takový způsob sterilizace, který zasahuje do tělesné integrity nejméně. Předložený návrh derogačního nálezu nebyl na neveřejném zasedání pléna přijat, neboť nezískal potřebnou většinu hlasů, což je v judikatuře Ústavního soudu bráno jako zamítnutí návrhu [srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 3/96 ze dne 15. 5. 1996 (N 39/5 SbNU 315; 161/1996 Sb.) či sp. zn. Pl. ÚS 14/02 ze dne 4. 6. 2003 (N 82/30 SbNU 263; 207/2003 Sb.)]. Podle § 55 zákona o Ústavním soudu ve spojení s § 5 odst. 9 rozvrhu práce Ústavního soudu (č. Org. 47/21) předseda Ústavního soudu určil jako nového soudce zpravodaje Miladu Tomkovou.

IV.

Znění napadených ustanovení

22. Ustanovení § 29 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zní:
„Změna pohlaví člověka nastává chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů. Má se za to, že dnem změny pohlaví je den uvedený v potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotních služeb.“
23. Ustanovení § 21 odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, zní:
„Změnou pohlaví transsexuálních pacientů se pro účely tohoto zákona rozumí provedení zdravotních výkonů, jejichž účelem je provedení změny pohlaví chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce. Transsexuálním pacientem se rozumí osoba, u níž je trvalý nesoulad mezi psychickým a tělesným pohlavím (dále jen ‚porucha sexuální identifikace‘).“
24. Ustanovení § 13 odst. 3 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů, u něhož je navrženo zrušení slov „u žen zvýšené o 50,“, zní:

„Rodné číslo je desetimístné číslo, které je dělitelné jedenácti beze zbytku. První dvojčíslí vyjadřuje poslední dvě číslice roku narození, druhé dvojčíslí vyjadřuje měsíc narození, u žen zvýšené o 50, třetí dvojčíslí vyjadřuje den narození. Čtyřmístná koncovka je rozlišujícím znakem fyzických osob narozených v tomtéž kalendářním dnu.“

V.

Věcné posouzení

Přezkum procedury přijetí napadených ustanovení

25. Ústavní soud podle § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., v řízení o zrušení zákonů posuzuje také to, zda byla napadená zákonná ustanovení přijata a vydána v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem. V řízení v tomto směru nevystaly o ústavnosti napadených ustanovení žádné pochybnosti, ostatně navrhovatel ani další účastník či vedlejší účastník řízení žádné nedostatky zákonodárského procesu neuvedli.

Posouzení ústavnosti napadených ustanovení

26. Ústavní soud úvodem podotýká, že argumentace navrhovatele se – stejně jako argumentace Veřejné ochránkyně práv – zaměřila primárně na posouzení ústavnosti podmínek, za kterých v České republice dochází ke změně pohlaví (jímž se v tomto nálezu myslí pohlaví státem evidované), tedy na posouzení ústavnosti § 29 odst. 1 věty první občanského zákoníku. V souladu s tím bylo právě toto ustanovení předmětem argumentace nepřijatého návrhu derogačního nálezu, který se vesměs zaměřil na případy osob s tzv. pohlavní inkongruencí, jež si přejí žít a být akceptovány jako příslušníci opačného pohlaví. Tato argumentace se ovšem právně i skutkově míjí s povahou věci, z níž posuzovaný návrh vzešel, ačkoli v souladu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu musí mezi ústavní stížností napadeným rozhodnutím, opatřením či jiným zásahem orgánu veřejné moci a právním předpisem či jeho ustanovením navrženým ke zrušení existovat úzká vazba v tom smyslu, že nebýt napadeného ustanovení, nedošlo by k právnímu aktu veřejné moci jako jeho následku [viz např. nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 19/14 ze dne 27. 1. 2015 (N 16/76 SbNU 231; 97/2015 Sb.)].

27. Navrhovatel totiž dle vlastních slov touhu žít a být akceptován jako příslušník opačného pohlaví nepociťuje. Navrhovatel – z právního hlediska muž – se sice mužem necítí, ale necítí se ani ženou. Jak uvádí, „cítí se být neutrální osobou bez přiřazeného pohlaví“. Případná překážka tomu, aby se navrhovatel mohl projevovat v souladu se svým pohlavím, tak nespočívá v § 29 odst. 1 občanského zákoníku, neboť ten pouze uvádí, kdy dochází k právní změně jednoho pohlaví na druhé; jeho zrušení by nevedlo ke vzniku zcela nového, třetího pohlaví, resp. ke vzniku „neutrální kategorie“, která by pocitům navrhovatele dle jeho slov odpovídala.

28. Z uvedeného zároveň vyplývá, že navrhovatel podmínku pro změnu rodného čísla dle § 17 odst. 2 písm. d) zákona o evidenci obyvatel, tedy že „došlo ke změně pohlaví“, před podáním návrhu na zahájení řízení o změně rodného čísla nesplnil bez ohledu na § 29 odst. 1 občanského zákoníku. Požadoval-li navrhovatel změnu rodného čísla tak, aby tím bylo vyjádřeno, že není ani mužem, ani ženou (tzv. neutrální), nebyla v § 29 odst. 1 občanského zákoníku upravená podmínka změny pohlaví pro řešení věci relevantní, neboť „změnou pohlaví“ se v českém právním řádu rozumí změna z pohlaví mužského na pohlaví ženské nebo z pohlaví ženského na pohlaví mužské. Žádné jiné pohlaví ani jiná forma pohlavní či genderové identifikace v České republice upravena není a případným zrušením § 29 odst. 1 občanského zákoníku na tom Ústavní soud jako tzv. negativní zákonodárce nemůže nic změnit.

29. Navrhovatel podal návrh na zahájení řízení o změně rodného čísla s tvrzením, že není mužem ani ženou, nýbrž někým dalším (někdy označováno jako „agender“), přičemž v případě nutnosti výběru mezi pohlavím mužským a pohlavím ženským by preferoval pohlaví ženské, ačkoli se za ženu nepovažuje. Řízení o změně rodného čísla ovšem neslouží a ani nemůže sloužit k tomu, aby se teprve

v jeho rámci žadatelé rozhodovali, zda budou, resp. jsou mužem, ženou nebo někým třetím či dalším, nýbrž směřuje pouze k cíli, kterým je evidence určité skutečnosti vztahující se k identifikaci fyzické osoby podle stavu při narození, popř. k evidenci změny nastalé chirurgickým zákrokem ve smyslu § 29 odst. 1 občanského zákoníku. Správní orgán při úvaze, zda zahájit řízení o změně rodného čísla, nemůže zkoumat, zda nastal „případ nutnosti“, a navrhovatel již tedy chce být, resp. je ženou.

30. Z právě řečeného je pak zjevná i další skutečnost, která podtrhuje argumentační vzdálenost předložených derogačních důvodů od věci, na jejímž základě by k derogaci mělo dojít. Předmětem řízení, z nichž návrh vzešel, nebyla změna pohlaví, nýbrž změna rodného čísla. To je to jediné, o čem mohly správní orgán a správní soudy závazně rozhodnout, že zaevidují (bylo-li by vůbec řízení o změně rodného čísla zahájeno), a o čem navrhovatel žádal, aby bylo rozhodnuto.

31. Úvahy nad tím, zda jsou lékařské zákroky, které § 29 odst. 1 občanského zákoníku uznává jako vedoucí ke změně pohlaví, dostatečně identifikovatelné, případně zda musejí být, resp. jsou vhodné, nezbytné či přiměřené, se tedy Ústavnímu soudu ve světle uvedeného jeví nadbytečné. Nemá smysl zabývat se konkrétními podmínkami pro změnu pohlaví z mužského na ženské na podkladě případu navrhovatele, který se ženou nenarodil, za ženu se nepovažuje a zatím se ani nerozhodl, že změnit pohlaví na ženské vůbec chce. Tím spíše, vzešel-li jeho návrh z řízení, v němž žádal toliko změnu rodného čísla.

32. Zjevně pak za relevantní v dané věci nemohl být považován ani § 21 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách, neboť tento zákon slouží primárně k úpravě podmínek, za nichž je poskytována operativní změna pohlaví jako zdravotní služba. Navrhovatel takovou zdravotní službu nepodstoupil a podstoupit ani nechce.

33. Jak již tedy bylo řečeno, jádrem sporu, z něhož posuzovaný návrh vzešel, byla podoba rodného čísla. Tomu jako jediný z napadených ustanovení odpovídá § 13 odst. 3 zákona o evidenci obyvatel, v němž se navrhovatel domáhá zrušení slov „u žen zvýšené o 50,“. Z takto formulovaného návrhu by bylo možné usuzovat, že navrhovatel spatřuje neústavnost v tom, že rodné číslo rozlišuje mezi muži a ženami. Pro dokreslení situace nicméně Ústavní soud poukazuje na ústavní stížnost navrhovatele, s níž je návrh na zrušení předmětného ustanovení spojen a která ukazuje, že navrhovatel si sám není jistý tím, čeho se vlastně snaží dosáhnout.

34. V petitu ústavní stížnosti totiž navrhovatel navrhl, aby Ústavní soud zakázal Ministerstvu vnitra pokračovat v porušování jeho základních práv „spočívajícím v nezahájení řízení o změně rodného čísla [navrhovatele] a v nezměnění rodného čísla [navrhovatele] do neutrálního tvaru“ a zároveň aby Ústavní soud zrušil § 13 odst. 3 zákona o evidenci obyvatel ve slovech „u žen zvýšené o 50,“ pro rozpor s ústavním pořádkem. Navrhovatel tak požaduje po Ústavním soudu, aby zrušil „ženský“ tvar rodného čísla a zároveň přinutil správní orgán změnit navrhovatelovo rodné číslo z „mužského“ na „neutrální“. Podle navrhovatele by tedy měl existovat „mužský“ tvar rodného čísla a „neutrální“ tvar rodného čísla, zatímco „ženský“ tvar rodného čísla by jako neústavní existovat neměl. Nejen to, k požadavku uvést jeho rodné číslo do „neutrálního“ tvaru navrhovatel formuluje eventuální petit, aby jeho rodné číslo bylo změněno do tvaru „ženského“ (a to při setrvání na návrhu „ženský“ tvar rodného čísla zrušit). Navrhovatel tak požaduje po Ústavním soudu, aby přiměl Ministerstvo vnitra změnit navrhovatelovo rodné číslo do „ženského“ tvaru a zároveň aby „ženský“ tvar rodného čísla jako neústavní zrušil. Jinými slovy, navrhovatel shledává neústavním, že nemá rodné číslo v podobě, kterou shledává neústavní.

35. Odhlédne-li nicméně Ústavní soud od této vnitřní nekonzistence navrhovatelovy argumentace, lze k návrhu na zrušení § 13 odst. 3 zákona o evidenci obyvatel ve slovech „u žen zvýšené o 50,“ uvést následující.

36. Rodné číslo je unikátní číslo občanů České republiky (a případně dalších osob majících určitý vztah k České republice), které je využíváno primárně k evidenčním a identifikačním účelům. Jde o jediný všeobecně užívaný identifikátor, který má každý občan České republiky a je pro každého

občana jedinečný. Dle § 13 odst. 3 zákona o evidenci obyvatel je rodné číslo zásadně desetimístné číslo dělitelné jedenáctí, jehož první dvojčíslí vyjadřuje poslední dvě číslice roku narození, druhé dvojčíslí měsíc narození a třetí dvojčíslí den narození. Koncovka za lomítkem je pak rozlišujícím znakem lidí narozených v tomtéž kalendářním dnu. U žen se dvojčíslí vyjadřující měsíc zvyšuje o 50. Z rodného čísla lze tudíž dovodit datum narození člověka a jeho pohlaví.

37. Jakkoli jde o základní identifikační údaj, nemá ve vztahu k informacím, které z něj lze o nositeli dovodit, konstitutivní povahu. Změnou rodného čísla samo o sobě nedojde ke změně pohlaví ani data narození. Podobně případným zrušením navyšování dvojčíslí vyjadřujícího měsíc o 50 u rodného čísla žen (tedy vyhověním posuzovanému návrhu) by sice došlo k tomu, že by rodné číslo neneslo informaci o pohlaví nositele, neznamenalo by to však, že by pohlaví v České republice náhle přestalo existovat či že by se změnilo jeho chápání jako binární vlastnosti lidského druhu. Vyhověním návrhu by nedošlo ani k tomu, že by informace o pohlaví přestala být jakkoli zaznamenávána, nadále by pohlaví figurovalo např. v rodných listech, občanských průkazech nebo cestovních pasech.

38. V obecné rovině Ústavní soud na tom, že stát v rodném čísle zaznamenává i informaci o pohlaví jednotlivce, ani na tom, že pohlaví je v rámci rodných čísel pojímáno binárně, nic neústavního *de constitutione lata* neshledává.

39. Na území České republiky se lidé dělí na ženy a muže. Toto chápání binární existence lidského druhu nemá původ ve vůli státu ve smyslu vůle veřejné moci, neboť veřejná moc je pouze akceptovala jako společenskou realitu. Ostatně pohlaví samotné není v českém právním řádu ani výslovně definováno. Právní úprava neurčuje výslovně, že v České republice existují jen dvě pohlaví, a to mužské a ženské, poněvadž to plyne již ze samotného slova „pohlaví“, jak je mu běžně v českém jazyce rozuměno. Výslovně není stanoveno ani to, jaké charakteristiky definují muže a jaké ženu, a to z obdobného důvodu – slova mají význam a pojmy „muž“ a „žena“ jsou samy o sobě dostatečně srozumitelné a u většiny jedinců rozřazení do těchto dvou kategorií, k němuž dochází ihned po narození, nezpůsobuje potíže (podobně např. nebylo potřeba definovat člověka). Ostatně ani připuštění právní změny pohlaví nebylo výsledkem aktu zákonodárce, neboť i v tomto případě zákonodárce spíše jen akceptoval a posléze kodifikoval praxi, která i bez výslovné právní úpravy začala uznávat změnu pohlaví v důsledku určitých operačních zákroků. Jinými slovy, v otázkách souvisejících s pohlavím jednotlivce je veřejná moc v České republice do značné míry pasivní a omezující se vesměs na kodifikaci a právní zastřešení toho, k čemu společnost sama dospěla.

40. Existenci mužů a žen bere na vědomí i ústavní pořádek a některé mezinárodní smlouvy o lidských právech, jimiž je Česká republika vázána. Podle čl. 29 odst. 1 Listiny tedy „ženy, mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky“. Podle čl. 12 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod pak „muži a ženy, způsobili věkem k uzavření manželství, mají právo uzavřít manželství a založit rodinu v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva“. Úmluva OSN o odstranění všech forem diskriminace žen (publikována pod č. 62/1987 Sb.) se pak celá věnuje zvláštnímu postavení žen a připouští i přijímání speciálních opatření sledujících urychlení dosažení *de facto* rovnoprávnosti mezi muži a ženami.

41. S pohlavím, a to s pohlavím binárně chápaným, pak pracuje i podústavní právo. Tak již § 655 občanského zákoníku definuje manželství jako „trvalý svazek muže a ženy“. Podle § 7 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, „odděleně se umísťují odsouzení muži od odsouzených žen“. Podobně podle § 30 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, se do cely umísťují odděleně osoby „různého pohlaví“. Dle § 83b odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, pak „osobní prohlídku vykonává vždy osoba stejného pohlaví“. To stejné platí pro osobní prohlídku dle § 203 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád. Poukázat lze v této souvislosti i na nálezný sp. zn. III. ÚS 309/16 ze dne 9. 10. 2018 (N 166/91 SbNU 89), v němž Ústavní soud řešil případ, kdy se stěžovatel vykonávající trest odnětí svobody odmítl podrobit toxikologickému vyšetření moči [§ 28 odst. 2 písm. g) zákona o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících záko-

nů, ve znění pozdějších předpisů] mimo jiné kvůli tomu, že odběru byla přítomna osoba opačného pohlaví. Ústavní soud při shledání porušení stěžovatelových základních práv přihlédl též k tomu, že existuje „oprávněný zájem na provádění určitých úkonů, zasahujících do intimní sféry dotčených osob, osobou stejného pohlaví“.

42. Pochopitelně je pak rozdíl mezi muži a ženami v České republice dennodenně činěn v rámci ryze soukromoprávních aktivit. Tak tedy existují sportovní soutěže pořádané výhradně pro ženy (kategorii žen má prakticky každý sport), muži a ženy mívají samostatné šatny či toalety, některé vlakové soupravy mívají dámská kupé atd. V souvislosti se sportovními soutěžemi lze pro doplnění zmínit i standardy Světové antidopingové agentury (WADA) pro odběry vzorků moči, které vyžadují kontrola stejného pohlaví (standardy dostupné na <https://www.wada-ama.org>).

43. Uznání existence žen a mužů tedy není samo o sobě z ústavněprávního hlediska problematické a stejně tak nevzbuzuje ústavněprávní pochybnosti bez dalšího to, že je k mužům a ženám přístupováno v určitých, nezbytných případech odlišně či odděleně. Ústavní soud to koneckonců potvrdil mimo jiné v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 42/04 ze dne 6. 6. 2006 (N 112/41 SbNU 379; 405/2006 Sb.), v němž uvedl, že rozlišování mezi muži a ženami je ústavně konformní, je-li „založeno na objektivních a rozumných důvodech a hlediscích“.

44. V požadavku, aby pro odlišné zacházení existovaly objektivní a rozumné důvody, se promítá ústavní zásada rovnosti, plynoucí primárně z čl. 1 Listiny, který zaručuje rovnost lidí v důstojnosti a právech, a z čl. 3 odst. 1 Listiny, podle něhož jsou základní práva a svobody zaručeny všem bez rozdílu (mimo jiné) pohlaví. V nálezech sp. zn. Pl. ÚS 5/95 ze dne 8. 11. 1995 (N 74/4 SbNU 205; 6/1996 Sb.) a sp. zn. Pl. ÚS 33/96 ze dne 4. 6. 1997 (N 67/8 SbNU 163; 185/1997 Sb.) přitom Ústavní soud k zásadě rovnosti poznamenal, že se projevuje vytyčením ústavněprávně přijatelných hledisek odlišování subjektů s tím, že jinak je věcí státu, aby v zájmu zajištění svých funkcí rozhodl, že určité skupině poskytne méně výhod než jiné. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/02 ze dne 21. 1. 2003 (N 11/29 SbNU 79; 40/2003 Sb.) pak Ústavní soud v této souvislosti poukázal i na judikaturu Ústavního soudu České a Slovenské Federativní Republiky, podle níž rovnost vyžaduje odstranění neodůvodněných rozdílů.

45. Je-li tedy ústavně akceptováno, a dokonce ústavním pořádkem předvídáno, že se lidé dělí na muže a ženy a že toto dělení má a má mít určité právní či praktické dopady, z nichž některé byly nastíněny výše, pak se jeví logické, že stát zároveň informaci o pohlaví, tedy o tom, zda je člověk mužem, nebo ženou, v určité formě zaznamenává. Nelze na jednu stranu vyslovit, že stát může v určitých případech zacházet s muži a ženami odlišně a že ženám náleží v některých případech zvýšená ústavněprávní ochrana (čl. 29 odst. 1 Listiny), a zároveň státu znemožnit, aby údaje o pohlaví zaznamenával.

46. Nabízí se pak samozřejmě otázka, zda k tomuto zaznamenávání má docházet právě (i) v rodných číslech. Ústavní soud nicméně zásadně neshledává ústavněprávní důvod, proč by pohlaví nemohlo být zaznamenáváno v rámci unikátního číselného identifikátoru, který je člověku přidělen při narození. V této souvislosti je nicméně vhodné upozornit, že rodné číslo je užíváno v nepřeberném množství soukromoprávních a veřejnoprávních vztahů. Vzhledem ke struktuře rodného čísla to znamená, že tím člověk sděluje informace o svém pohlaví a datu narození, a to i v případech, kdy se to nemusí jevit potřebným. To ovšem není ani tak otázka struktury rodného čísla, nýbrž jeho používání. Řešení nemůže spočívat v soudem vyvolané změně podoby rodných čísel, ale v systémové, zákonodárcem přijaté úpravě, která poskytne ochranu soukromí fyzických osob při současném zajištění jejich spolehlivé identifikace. Toto systémové řešení již přitom je na legislativní úrovni připravováno s tím, že od užívání rodného čísla má být postupně upouštěno, což se začíná promítat i v již přijaté právní úpravě [viz např. § 5 odst. 1 písm. a) a § 72 odst. 10 zákona č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech].

47. Na uvedeném nic nemění ani argumentace, že pohlaví, které lze dovodit z rodného čísla, nemusí vždy odpovídat pohlaví, s nímž se člověk vnitřně identifikuje. Navrhovatel ve svém návrhu argumentoval požadavkem respektu k pohlavní sebeidentifikaci (někdy označované jako právo na genderovou

identitu), která má jako součást práva na sebeurčení a osobní autonomii nacházet své ústavní zakotvení v čl. 7 odst. 1 Listiny, který zaručuje nedotknutelnost osoby a jejího soukromí. Podle návrhovatele tím čl. 7 odst. 1 Listiny zaručuje také právo navenek projevovat svou pohlavní identitu – stabilně prožívanou příslušnost k jinému pohlaví, než jaké bylo jednotlivci přiřazeno dle biologických rysů.

48. Smyslem napadeného ustanovení upravujícího rodné číslo žen ovšem není prezentace toho, s jakým pohlavím se nositel rodného čísla identifikuje. Informace o pohlaví člověka, kterou lze z rodného čísla dovodit, odpovídá pohlaví úřednímu (přiřazenému při narození nebo po zákroku podle § 29 odst. 1 občanského zákoníku) a o vnitřních pocitech člověka nevypovídá vůbec nic. Nejde tedy o to, že by pohlaví v rodném čísle bylo v rozporu s vnitřními pocity člověka, zkrátka jen obsahuje informace o jiných skutečnostech, než je nositelova „pohlavní identita“. Tím, že stát v rodném čísle určitým způsobem zachytává informaci o pohlaví jednotlivce, nikterak nepředurčuje, jakým způsobem na sebe jednatelce nahlíží nebo nahlížet má.

49. Dospěl-li Ústavní soud výše k závěru, že ústavnímu pořádku neodporuje, obsahuje-li rodné číslo informace o pohlaví jeho nositele, učinil tak mimo jiné proto, že tato informace může být v určitých případech potřebná z hlediska plnění funkcí státu. Ovšem potřebná je právě informace o pohlaví, které stát eviduje a jež vychází z obecně chápáného významu pohlaví v České republice. Výše uvedené příklady, v nichž je mezi muži a ženami právně či fakticky činěn rozdíl, to názorně ukazují. Veškeré uvedené příklady rozlišování mužů a žen mají svůj důvod a svůj původ v odlišných biologických charakteristikách mužů a žen, od nichž se určuje pohlaví a pro které se rozlišování mezi muži a ženami může v některých případech jevit žádoucí či nezbytné. Rozlišování pohlaví v rodném čísle na tuto právní realitu, a nepřímo i realitu společenskou, navazuje.

50. Naopak informace o tom, s jakým pohlavím se jednatelce vnitřně identifikuje, je z hlediska uvedených příkladů v zásadě bezvýznamná a odlišné zacházení s lidmi podle této charakteristiky by postrádalo objektivní a rozumné důvody, které k odlišnému zacházení ústavní pořádek vyžaduje, jak Ústavní soud uvedl v již citovaném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 42/04. V průběhu řízení nebylo Ústavnímu soudu předloženo logické vysvětlení toho, k čemu by mělo sloužit dělení lidí na ty, kteří se identifikují jako muž, a na ty, kteří se identifikují jako žena. Takové kategorie nemají původ v právní ani společenské realitě.

51. Tak např. respektuje-li se v České republice oprávněný zájem na provádění určitých úkonů zasahujících do intimní sféry dotčených osob osobou stejného pohlaví (nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 309/16), jeví se poněkud obtížná argumentace, že tento zájem je respektován, je-li prohlídce přítomna osoba opačného pohlaví, která se ovšem identifikuje s pohlavím kontrolované osoby. Stejně problematickým by se stal případ dámských kupé, u nichž by se na jednu stranu akceptovalo, že slouží k navození pocitu bezpečí pasažérů (viz tiskovou zprávu Veřejného ochránce práv ze dne 16. 3. 2018, dostupnou na <https://www.ochrance.cz>), který ale údajně není narušen přítomností mužů, již se identifikují jako ženy. Smysl ženských věznic, do nichž by byly umístěovány i osoby mužského pohlaví, jež se toliko identifikují jako ženy, by také byl poněkud nejasný, stejně jako je nejasné, jak původního účelu v podmínkách navozených případným derogačním nálezem Ústavního soudu založeným na argumentaci návrhovatele dosáhnout. Totéž platí o prohlídkách dle trestního řádu (výše zmíněný § 83b odst. 3 trestního řádu), ale i o oddělených šatnách, sprchách, toaletách atd.

52. Je tedy logické, že rodné číslo obsahuje informaci o pohlaví, které stát eviduje, přičemž taková informace může být z hlediska fungování státu i společnosti užitečná, zatímco informace o „pohlavní identitě“, která pro stát nemá objektivní, smysluplné využití, zůstává mimo státní dosah či evidenci, neboť pro tuto evidenci chybí rozumný důvod.

53. Zároveň je potřeba uvést, že ačkoli se v souladu s čl. 7 odst. 1 Listiny, který garantuje nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, může každý identifikovat a vnímat svou osobu, jakkoli si přeje, neznamená to, že by stát nemohl evidovat informace objektivního charakteru, s nimiž člověk z jakéhokoli důvodu nesouhlasí nebo jsou mu nepříjemné. Jinými slovy, identifikuje-li se někdo – jako v tomto případě návrhovatel – vnitřně jako osoba tzv. neutrálního pohlaví, neznamená to, že stát ne-

může v rodném čísle evidovat objektivní informaci, že pohlaví nositele je mužské, a to i přesto, že by nositel rodného čísla vnímal tuto realitu jako vůči jeho vlastním pocitům protichůdnou. Oporu pro takový závěr by Ústavní soud musel nalézt v jiných ustanoveních ústavního pořádku, jak tomu je např. u národnosti, k níž čl. 3 odst. 2 Listiny výslovně stanoví, že „každý má právo svobodně rozhodovat o své národnosti“, přičemž se zakazuje „jakékoli ovlivňování tohoto rozhodování a všechny způsoby nátlaku směřující k odnárodnění“. Pohlaví ani jeho genderové vyjádření v podobě práva na genderovou identitu nicméně v ústavním pořádku tímto způsobem subjektivizovány nejsou.

54. V této souvislosti Ústavní soud za účelem poskytnutí určité perspektivy podotýká, že zatímco v jednom státě může být trvání na subjektivizaci kategorií majících původně jisté objektivní zakotvení vnímáno jako projev moderního právního státu respektujícího lidská práva, v jiných státech a za jiných kulturních podmínek a historických zkušeností naopak může vzbuzovat pochybnosti co do jeho souladu s mezinárodními závazky na ochranu lidských práv. Tak např. dle Výboru OSN pro hospodářská, sociální a kulturní práva Finsko porušilo čl. 25 ve spojitosti s čl. 27 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech tím, že finský Nejvyšší správní soud při rozhodování o tom, kdo může volit do sámského parlamentu, vyloučil jakákoli objektivní kritéria, která sámský parlament za účelem ochrany vlastních tradic stanovil, a místo nich se zaměřil na to, zda je vlastní vnímání jednotlivce jako náležejícího do sámské menšiny „dostatečně silné“ (viz názory Výboru vyjádřené dne 1. 11. 2018 ve věci oznámení č. 2668/2015). Dle Výboru totiž Sámové mají právo stanovit si taková volební pravidla, která zajistí účinnou ochranu jejich kultury a způsobu života, což finský Nejvyšší správní soud vyloučením objektivních kritérií znemožnil.

55. Existují-li tedy objektivní důvody, pro které je vhodné určitou informaci evidovat, a tak tomu v případě pohlaví je, nelze z práva na soukromí dle čl. 7 odst. 1 Listiny dovodit právo, aby v případě, že je někomu tato informace nepříjemná, ji stát neevidoval, případně místo ní evidoval informaci neodpovídající realitě, neboť by to zcela popřelo smysl toho, proč k její evidenci vůbec dochází. Nedohtknutelnost osoby a jejího soukromí dle čl. 7 odst. 1 Listiny nelze zaměňovat s právem na to, aby realita byla jiná, než je, tedy s právem na jakousi fikci. Z povahy věci zde už totiž vůbec nelze hovořit o soukromí. Názorně to jde vidět i u další informace, kterou lze z rodného čísla dovodit. Stejně jako se člověk, který je (úředně) mužem, nemůže domáhat toho, aby rodné číslo tuto informaci neuneslo, jen z toho důvodu, že mu je nepříjemná, nemůže se domáhat ani toho, aby rodné číslo neuneslo údaj o datu narození (či dokonce aby v něm evidované datum narození bylo jiné), s odůvodněním, že neodpovídá jeho vlastní představě o svém stáří.

56. V neschváleném návrhu derogačního nálezu bylo ve vztahu k čl. 7 odst. 1 Listiny argumentováno i nálezem sp. zn. Pl. ÚS 24/10 ze dne 22. 3. 2011 (N 52/60 SbNU 625; 94/2011 Sb.), v němž Ústavní soud vyložil, že „právo na respekt k soukromému životu zahrnuje i garanci sebeurčení ve smyslu zásadního rozhodování jednotlivce o sobě samém“, a nálezem sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14. 6. 2016 (N 110/81 SbNU 729; 234/2016 Sb.), v němž Ústavní soud doplnil, že právo na soukromí zahrnuje „garanci sebeurčení ve smyslu zásadního rozhodování o sobě samém, včetně rozhodování o uspořádání vlastního života“. Ačkoli se argumentace těmito nálezy týkala primárně § 29 odst. 1 občanského zákoníku, lze i v souvislosti s napadeným ustanovením zákona o evidenci obyvatel pro úplnost poukázat na kontext, v němž byly citované nálezy Ústavního soudu přijaty. Názorně totiž ukazují dosah práva na soukromí.

57. Nález sp. zn. Pl. ÚS 24/10 se týkal shromažďování a využívání provozních a lokalizačních údajů o telekomunikačním provozu, přičemž Ústavní soud na větu, podle níž „právo na respekt k soukromému životu zahrnuje i garanci sebeurčení ve smyslu zásadního rozhodování jednotlivce o sobě samém“, navázal větou: „Jinými slovy, právo na soukromí garantuje rovněž právo jednotlivce rozhodnout podle vlastního uvážení, zda, popř. v jakém rozsahu, jakým způsobem a za jakých okolností mají být skutečnosti a informace z jeho osobního soukromí zpřístupněny jiným subjektům.“ Šlo tedy o zpřístupnění skutečností týkajících se soukromí jednotlivce, nikoli o to, zda má jednatel právo na to, aby tyto skutečnosti byly jiné či byly jako jiné vnímány.

58. Ve věci sp. zn. Pl. ÚS 7/15 pak Ústavní soud řešil ústavnost překážky individuálního osvojení dítěte spočívající v registrovaném partnerství. Ústavní soud vzal tehdy v úvahu, že osoby žijící v registrovaném partnerství mají nesporné právo na ochranu soukromí, přičemž „tato ochrana a respektování ze strany státu ... nemohou být zcela naplněny, pokud bude i nadále docházet ke stigmatizaci těchto osob tím, že zákon zcela vylučuje, aby se některá z nich vůbec ucházela o osvojení dítěte“. Ani v tomto případě tedy nešlo o právo na jakousi fikci – Ústavní soud nevyslovil, že by stát měl předstírat, že osoba usilující o osvojení dítěte v registrovaném partnerství nežije. Podstatou bylo, že registrované partnerství nemá jít dotyčným k tíži.

59. Oba nálezy ukazují ústavně relevantní otázky, které mohou ve vztahu k pohlaví z čl. 7 odst. 1 Listiny vyvěrat. V intencích úvah vyslovených v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 24/10 (a v mnoha dalších) je to, stručně řečeno, otázka, komu a v jakých případech je člověk povinen své pohlaví sdělovat. Tato otázka může být relevantní i v kontextu rodného čísla, jak už Ústavní soud poukázal výše. Ve světle nálezu sp. zn. Pl. ÚS 7/15 je pak ústavním požadavkem, aby informace o pohlaví nešla nikomu k tíži, resp. aby pohlaví nevedlo k neodůvodněným rozdílům. Jde tak o to, co už Ústavní soud také opakovaně zmínil, tedy že odlišné zacházení na základě pohlaví musí obstát ve světle čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny.

60. Vůči navrhovateli pak je možno pro úplnost uvést, že ani tato argumentace navrženého derogčního nálezu nebyla činěna v jeho prospěch. Jakkoli se totiž návrh nálezu opíral o právo na soukromí, vnitřní sebeurčení a osobní autonomii člověka, činil tak jen ve vztahu k lidem s diagnostikovanou pohlavní inkongruencí a požadovaný respekt k sebeurčení, sebeidentifikaci a osobní autonomii byl poněkud relativizován tím, že tyto hodnoty měly být respektovány jen do té míry, v jaké se je podaří přiřadit k jedné ze dvou kategorií (mužů a žen). Identifikuje-li se člověk jako příslušník třetího či neutrálního pohlaví, srovnatelné ochrany se mu již dostat nemělo. Jinými slovy, vnitřní pocity člověka měly být respektovány, ale jen v rozsahu, v němž člověk ze společnosti příliš nevybočuje. K takovému právnímu názoru se Ústavní soud přihlásit nemůže. Respekt k soukromí podmíněný (několikaletým) znaleckým zkoumáním navíc není respektem, sebeurčení závislé na psychiatrické diagnóze není sebeurčením a osobní autonomie, jejímuž projevu musí dát průchod souhlas lékaře, není autonomií.

61. Jde-li o navrhovatelem odkazované rozsudky Evropského soudu pro lidská práva, Ústavní soud poznamenává, že má o přenositelnosti některých Evropským soudem pro lidská práva vyslovených závěrů stran pohlaví do prostředí českého právního řádu značné pochybnosti. V tomto řízení nicméně Ústavní soud nemá prostor se k této problematice podrobněji vyjádřit, neboť judikatura Evropského soudu pro lidská práva se týkala právně i skutkově odlišných případů. Ústavní soud tímto nálezem řešil jen podobu rodného čísla, a to k návrhu, jehož vyhověním by došlo pouze k tomu, že by z rodného čísla nebylo pohlaví jeho nositele rozpoznatelné. Vztahu rodného čísla a změny pohlaví (z mužského na ženské) se doposud věnoval pouze zamítavý rozsudek ve věci *Hämäläinen proti Finsku* ze dne 16. 7. 2014, stížnost č. 37359/09. Evropský soud pro lidská práva dosud nevyslovil, že by z rodných čísel (či srovnatelných identifikátorů) pohlaví rozpoznatelné být nesmělo. Stejně tak Evropský soud pro lidská práva dosud nevyslovil, že by jednotlivci muselo být bez ohledu na jeho pohlaví umožněno, aby jeho rodné číslo vyjadřovalo, že má „třetí“ či „neutrální pohlaví“, s nímž se identifikuje navrhovatel v této věci.

VI. Závěr

62. Z uvedených důvodů Ústavní soud návrh podle § 70 odst. 2 zákona o Ústavním soudu jako nedůvodný zamítl.

63. Ústavní soud tímto nálezem vyslovil právní závěr, že je v souladu s ústavním pořádkem, lze-li z rodného čísla dovodit pohlaví jeho nositele. Tento závěr neomezuje zákonodárce v možnosti zvolit strukturu rodného čísla odlišně. Stejně tak sám o sobě neomezuje zákonodárce ve vztahu k právní úpravě určování či změny pohlaví, které je z rodného čísla identifikovatelné. Ústavní soud od počátku své existence dbá na to, aby se držel své úlohy, kterou je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy).

Opakovaně se proto v minulosti snažil zdůraznit, že řešení základních otázek týkajících se člověka jako biologického druhu, jeho života a jeho vztahů náleží Parlamentu České republiky [srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 10/15 ze dne 19. 11. 2015 (N 197/79 SbNU 229; 44/2016 Sb.) a sp. zn. Pl. ÚS 6/20 ze dne 15. 12. 2020 (47/2021 Sb.)]. Judicializace těchto otázek může vést k politizaci Ústavního soudu, a tím i k oslabení jeho postavení jako nestranného a nezávislého soudního orgánu chránícího ústavní pořádek.

Předseda Ústavního soudu:
JUDr. **Rychetský** v. r.

Odlišná stanoviska podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zaujali k rozhodnutí pléna soudci Ludvík David, Jaromír Jirsa, Pavel Šámal, Kateřina Šimáčková, Vojtěch Šimíček, David Uhlíř a Jiří Zemánek.

Vydává a tiskne: Tiskárna Ministerstva vnitra, p. o., Bartůňkova 4, pošt. schr. 10, 149 01 Praha 415, telefon: 272 927 011, fax: 974 887 395 – **Redakce:** Ministerstvo vnitra, nám. Hrdinů 1634/3, pošt. schr. 155/SB, 140 21 Praha 4, telefon: 974 817 289, fax: 974 816 871 – **Administrace:** písemné objednávky předplatného, změny adres a počtu odebíraných výtisků – Walstead Moraviapress s.r.o., U Póny 3061, 690 02 Břeclav, tel.: 516 205 175, e-mail: sbirky@walstead-moraviapress.com. **Roční předplatné** se stanovuje za dodávku kompletního ročníku včetně rejstříku z předcházejícího roku a je od předplatitelů vybíráno formou záloh ve výši oznámené ve Sbírce zákonů. Závěrečné vyúčtování se provádí po dodání kompletního ročníku na základě počtu skutečně vydaných částek (první záloha na rok 2022 činí 6 000,- Kč) – Vychází podle potřeby – **Distribuce:** Walstead Moraviapress s.r.o., U Póny 3061, 690 02 Břeclav, celoroční předplatné a objednávky jednotlivých částek (dobírky) – 516 205 175, objednávky – knihkupci – 516 205 175, e-mail – sbirky@walstead-moraviapress.com. **Internetová prodejna:** www.sbirkyzakonu.cz – **Drobný prodej – Brno:** Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Obchodní galerie IBC (2. patro), Příkop 6; **Chb:** EFREX, s.r.o., Karlova 31; **Chomutov:** DDD Knihkupectví – Antikvariát, Ruská 85; **Kadaň:** Knihařství – Přibíková, J. Švermy 14; **Liberec:** Podještědské knihkupectví, Moskevská 28; **Pardubice:** ABONO s.r.o., Sportovců 1121; **Plzeň:** Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, nám. Českých bratří 8; **Praha 3:** Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Řipská 23, BMSS START, s.r.o., Olšanská 3; **Praha 4:** Tiskárna Ministerstva vnitra, Bartůňkova 4; **Praha 6:** DOVOZ TISKU SUWECO CZ, s.r.o., Sestupná 153/11; **Praha 10:** MONITOR CZ, s.r.o., Třebohostická 5, tel.: 283 872 605; **Ústí nad Labem:** KARTOON, s.r.o., Klášská 3392/37 – vazby sbírek tel. a fax: 475 501 773, e-mail: kartoon@kartoon.cz; **Zábřeh:** Mgr. Ivana Patková, Žižkova 45. **Distribuční podmínky předplatného:** jednotlivé částky jsou expedovány neprodleně po dodání z tiskárny. Objednávky nového předplatného jsou vyřizovány do 15 dnů a pravidelné dodávky jsou zahajovány od nejbližší částky po ověření úhrady předplatného nebo jeho zálohy. Částky vyšlé v době od zařizování předplatného do jeho úhrady jsou doposílány jednorázově. Změny adres a počtu odebíraných výtisků jsou prováděny do 15 dnů. **Reklama:** informace na tel. číslo 516 205 175. **Podávání novinových zásilek** povoleno Českou poštou, s.p., Odštěpný závod Jižní Morava Ředitelství v Brně č. j. P/2-4463/95 ze dne 8. 11. 1995.